

Психосемантична структура образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості працівників правоохоронних органів

Галина Погорілець*

Аспірант

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

46027, вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-7160-2095>

♦ **Анотація.** Метою дослідження було вивчення ключових відмінностей у смислових вимірах уявлень працівників правоохоронних органів про правомірну поведінку громадян. Для досягнення мети були використані методи контент-аналізу, обраного для розробки концептуальної психосемантичної моделі, та метод емпіричних оцінок співробітників правоохоронних органів для виявлення ключових елементів образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості правоохоронців. Запропонована концептуальна модель розглядала правову свідомість як багатокомпонентну структуру, що включала когнітивний, емоційно-оцінний, ціннісно-мотиваційний та вольово-регулятивний елементи. Формування правової свідомості співробітників системи правосуддя великою мірою залежало від їхнього віку та професійного стажу ($M = 6,43$ у працівників зі стажем менше 5 років проти $M = 6,07$ у працівників зі стажем більше 5 років), а також активнісних цінностей ($M = 5,74$ проти $M = 5,32$); і це означало, що формування образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості співробітників правоохоронних органів було обумовлене аспектами соціальної активності та ініціативності. Гендерні відмінності були менш помітними, що дозволило зробити висновок про існування універсальних стандартів формування образу «законослухняного громадянина» в правоохоронній сфері. У правовій свідомості співробітників сегменту була також виявлена чітка диференціація між образами законослухняних, умовно засуджених та засуджених громадян. Образ «законослухняного громадянина» був визначений як еталон моральної відповідальності та нормативної поведінки, тоді як образи умовно засуджених та засуджених осіб циркулювали у правовій свідомості працівників правоохоронних органів як потенційно ресоціалізовані/здатні до соціальної активності та соціально/нормативно негативні, відповідно. Отримані результати можуть бути використані при плануванні професійної підготовки та перепідготовки працівників для зміцнення довіри суспільства до національної системи правосуддя

♦ **Ключові слова:** регулятивний компонент; нормативна поведінка; гендерний аналіз; психосемантичний підхід; вольовий елемент

♦ Вступ

В умовах трансформації правової держави та підвищеної суспільної уваги до діяльності правоохоронних органів актуальності набуває проблема правової свідомості їх працівників. Образ «законослухняного громадянина», що формується у професійній свідомості правоохоронців, не лише відображає нормативні уявлення про право та порядок, а й істотно впливає на стиль професійної взаємодії, прийняття рішень та оцінку поведінки

громадян. Психосемантичний аналіз цього образу дозволяє виявити приховані смисли, стереотипи та ціннісні орієнтації, які можуть як сприяти зміцненню довіри між державою та суспільством, так і породжувати ризики упередженого ставлення. Виходячи з цього, дослідження психосемантичної структури образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості представників правоохоронних органів є науково та соціально значущим.

Приклад цитування:

Pogorilets, H. (2026). The psychosemantic structure of the image of a "law-abiding citizen" in the legal consciousness of law enforcement officers. *The Bulletin of National Defence University of Ukraine*, 21(1), 85-96. doi: 10.33099/2617-6858-26-21-1-85-96.

Історія статті: Отримано: 31.08.2025; Доопрацьовано: 15.12.2025; Прийнято: 27.01.2026; Опубліковано: 17.02.2026

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

*Автор-кореспондент

Питання свідомості як предмета філософських рефлексій та наукового аналізу знайшло своє відображення в попередніх роботах, зокрема А. Seisekenova *et al.* (2024), які дослідили ключові академічні підходи до вивчення свідомості у XX-XXI ст. За твердженням авторів, свідомість має соціальну природу, оскільки виникає як наслідок життя в суспільстві та є запорукою побудови стосунків індивіда зі світом. Н. Рає (2025) вивчив окремі теорії свідомості, зокрема теорію глобального робочого простору, інтегровану інформаційну теорію та теорію прогнозного кодування. Спираючись на аналіз ключових положень, дослідник запропонував феноменологічно обґрунтовану структуру, що уточнює пояснювальну сферу кожної теорії, продемонструвавши, таким чином, доцільність міждисциплінарного підходу до вивчення свідомості. Аналіз окремих теоретичних підходів – теорії інтегрованої інформації, теорії глобального робочого простору, теорії вищого порядку та репрезентативні теорії свідомості – був проведений і в роботі Р.К. Sahu & А.С. Jena (2024). За твердженням авторів, одним із викликів залишається розуміння суб'єктивної перспективи свідомості, яке передбачає поглиблене вивчення її еволюційних, культурних та філософських вимірів. Подібно до Н. Рає, Р.К. Sahu & А.С. Jena виступали за міждисциплінарний підхід до вивчення окремих аспектів свідомості, зокрема її впливу на розвиток штучного інтелекту. Окремі філософські виклики у дослідженні свідомості були розглянуті в роботі S.D.F. Araujo (2011), який сконцентрував увагу на дослідженні так званої «складної проблеми» свідомості, вирішення якої здатне пояснити, чому десятиліття нейронаукового картування не змогли подолати пояснювальний розрив між об'єктивними станами мозку та суб'єктивним досвідом. На думку автора, основними філософськими викликами в зазначеному питанні залишаються тріщини в матеріалістичному фундаменті та криза інтеграції у вивченні свідомості.

О. Bazayev (2024) дослідив філософське питання свідомості у вужчому контексті правової свідомості. Дослідник наголосив на відсутності єдиної, комплексної моделі, яка б висвітлювала багаторівневу структуру правової свідомості. Проаналізувавши попередні дослідження, автор дійшов висновку, що правова свідомість є інтегрованою соціально-правовою категорією, яка не обмежується лише філософським та правовим дискурсом, а й включає психологічні та соціальні аспекти. Окремі аспекти правової свідомості знайшли своє відображення і в роботі S. Naomowa (2024), яка дослідила зазначений феномен в контексті соціологічної теорії права професора А. Подгурецького. Згідно обраної теорії, структура правової свідомості включає такі ключові елементи, як знання чинних правових норм, оцінка обов'язкових законів; а також постулати, що допомагають визначити окремі закони як добрі або бажані. Розуміння зазначених елементів обумовлює емпіричний та соціально-правовий аналіз правової свідомості. Важливість дослідження правової свідомості

підкреслив і М. Hertogh (2024), який наголошував, що наукові дослідження переважно фокусуються на дотриманні громадянами норм закону, а не на суспільному сприйнятті цих законів. Проаналізувавши досвід клієнтів нідерландських служб соціального забезпечення, автор дійшов висновку, що зв'язок між правовою свідомістю та дотриманням норм діючого законодавства не є унітарним явищем, тобто має бути розташований у зв'язку з конкретними законами та соціальними ієрархіями. Зв'язок між правовою свідомістю та готовністю суспільства до дотримання норм законодавства та змін у соціально-правовій сфері була розглянута також V. Lomaka *et al.* (2024). Проведене опитування підтвердило зв'язок між європейською інтеграцією України та формуванням правової свідомості її громадян. Дослідження, водночас, виявило, що зазначений зв'язок формується під впливом таких зовнішніх факторів, як засоби масової інформації; тобто доцільним є подальше проведення кореляційного аналізу на основі Індексу довіри до медіа та Індексу верховенства права. Вплив зовнішніх факторів на формування правової свідомості був також доведений R. Vysochanskyi (2024), який дослідив соціально-правові зрушення в українському суспільстві після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Автор стверджував, що ескалація воєнного конфлікту призвела до трансформації суспільної свідомості, яка набула форми оновлення ціннісних орієнтацій. Зазначені оновлення проявляються у збільшеній кількості волонтерських ініціатив та громадських ініціатив, а також розширеному наборі цифрових інструментів участі, які сприяють зміцненню довіри до державних інституцій та підвищенню правової стійкості суспільства. Правова свідомість в цьому контексті виконує функцію адаптації правової системи до викликів воєнного часу та процесів європейської інтеграції.

Виходячи з аналізу попередніх досліджень, був зроблений висновок про достатній рівень вивчення проблематики суспільної свідомості, включаючи правову. При цьому недостатньо уваги приділялося аналізу правової свідомості працівників правоохоронних органів, діяльність яких обумовлює рівень громадської довіри до державних інститутів. Метою дослідження було вивчити психосемантичну структуру образу «законослухняного громадянина» в правовій свідомості працівників правоохоронних органів. Досягненню цієї мети сприяло виконання наступних завдань: дослідити теоретико-методологічні засади дослідження правової свідомості особистості та проаналізувати психосемантичні особливості правової свідомості особистості в різних життєвих середовищах.

♦ Матеріали та методи

Мета дослідження була реалізована шляхом застосування комплексу теоретичних та емпіричних методів, провідним серед яких став контент-аналіз. Зазначений метод використовувався для обґрунтування концептуальної моделі психосемантичної структури

образу «законослухняного громадянина». Матеріалом слугували наукові публікації з соціальної психології та права, що висвітлювали проблематику правової свідомості, законослухняної поведінки, соціальних уявлень, професійної ідентичності та професійної деформації суб'єктів правоохоронної діяльності. До вибірки було включено лише ті джерела, які відповідали критеріям релевантності та наукової достовірності. Зокрема, досліджувалися публікації L. Zahrai & O. Fedoruk (2020), Н. Fedoryshyn (2023) та огляд S. Martin (2023). За результатами контент-аналізу було проведено порівняння східних та західних філософських підходів до визначення свідомості за категоріями: «розуміння свідомості», «межі між «Я» і світом», «рівні функціонування», «динаміка змін» та «кінцева мета осмислення». Матеріали контент-аналізу також були використані для розуміння психосемантичних підходів до академічного дослідження свідомості, які розглядалися через ключові параметри змісту та методологічного внеску.

На другому етапі було проведено зіставлення та узагальнення виділених категорій з метою виявлення стійких смислових конструктів. Отримані дані контент-аналізу стали підґрунтям для операціоналізації досліджуваного поняття та розробки емпіричного інструментарію, зокрема системи біполярних шкал – «соціально активний-пасивний», «ініціативний-інертний», «готовий до співпраці-ізолюваний», «включений у суспільне життя-відсторонений», «надійний-ненадійний», «справедливий-несправедливий» та «чесний-нечесний» – для подальшого психосемантичного аналізу. Емпіричне дослідження проводилося серед працівників правоохоронних органів – кримінально-процесуальної, оперативно-розшукової, експертно-криміналістичної та служби публічної безпеки. Всього у дослідження взяли участь 30 учасників, включаючи 15 чоловіків та 15 жінок, середній вік яких становив 35,6 років, рівномірне розподілення яких за віковими групами та тривалістю роботи в сфері правосуддя дозволило отримати неупереджене уявлення про вплив вікових та гендерних аспектів на формування образу «законослухняного громадянина» в правовій свідомості співробітників правоохоронних органів. До участі в дослідженні були залучені респонденти, які мали щонайменше один рік професійного стажу в правоохоронній системі та надали поінформовану згоду на участь. Дослідження проводилося в онлайн-форматі на платформі Google Forms з дотриманням етичних норм American Sociological Association (2025). Учасникам також було запропоновано оцінити окремі аспекти правової свідомості представників таких юридичних професій, як судді, адвокати та прокурори. З огляду на методологічні обмеження прямого опитування законослухняних громадян, умовно засуджених та засуджених осіб, застосовано опосередкований експертно-проективний підхід. Працівникам правоохоронних органів, які брали участь у дослідженні, пропонувалося

оцінювати узагальнені образи відповідних соціальних груп, сформовані на основі їхнього професійного досвіду, службових спостережень та багаторазової взаємодії з представниками цих категорій у процесі правозастосовної діяльності. Отримані оцінки розглядалися не як індивідуальні характеристики конкретних осіб, а як відображення латентних психосемантичних структур, що репрезентують уявлення про правову свідомість зазначених соціальних груп у професійній свідомості працівників правоохоронних органів. Такий підхід дозволив реконструювати смислові моделі групових образів правової свідомості в умовах обмеженої доступності безпосередніх респондентів.

При проведенні оцінювання співробітники правоохоронних органів користувалися шкалами, формування яких здійснювалося на основі результатів попереднього контент-аналізу наукових джерел і з урахуванням класичної трифакторної моделі значення С.Е. Osgood *et al.* (1957), що передбачає виділення вимірів «оцінка», «потенція» та «активність». Відповідно до цієї моделі, набір шкал охоплював характеристики, які відображають оціночний вимір образу. Оцінювання здійснювалося за семибальною шкалою, де крайні значення відповідали полюсам біполярних ознак. Отримані індивідуальні оцінки були агреговані у групові показники, що дозволило побудувати смисловий простір образу «законослухняного громадянина». Подальша статистична обробка даних здійснювалася із застосуванням експлораторного факторного аналізу із метою виявлення латентних смислових вимірів психосемантичної структури образу «законослухняного громадянина». До аналізу було включено змінні, представлені середніми груповими оцінками за всіма біполярними шкалами семантичного диференціала. Виділення факторів здійснювалося методом головних компонент із подальшим ортогональним обертанням Varimax, що дозволило досягти простої та інтерпретативно зрозумілої факторної структури.

♦ Результати та обговорення

Теоретико-методологічні засади дослідження правової свідомості особистості. Проблема свідомості традиційно належить до фундаментальних у філософії, психології та гуманітарних науках загалом. Вона розглядається як ключова категорія, що опосередковує взаємодію людини зі світом, визначає способи пізнання, інтерпретації реальності та регуляції поведінки. Водночас у межах емпіричних психолого-правових досліджень свідомість не може бути зведена до абстрактної метафізичної конструкції, відірваної від практики соціальної взаємодії, нормативного регулювання та реальних поведінкових виборів суб'єкта. Свідомість у цьому розумінні не є статичною структурою, а функціонує як відкрита система, що постійно змінюється під впливом соціального досвіду, комунікації та нормативних очікувань. Така позиція простежується як у західних, так і у східних філософських традиціях, де

наголошується на нерозривному зв'язку свідомості з практикою, дією та контекстом. Порівняльний аналіз

філософських підходів до визначення та пояснення свідомості був запропонований в Таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз східних та західних підходів до визначення свідомості

Критерій	Західна філософія свідомості	Східна філософія свідомості
Розуміння свідомості	Відносно автономна структура або властивість суб'єкта	Процесуальна, всеосяжна й несубстанційна
Межі між «Я» і світом	Чітко окреслені, частково проникні	Умовні, мінливі або відсутні
Рівні функціонування	Ієрархічні (нейронний → психологічний → соціальний)	Одначасні та взаємопроникні
Динаміка змін	Діалектична, часто конфліктна	Поступова, гармонізуюча
Кінцева мета осмислення	Пояснення та раціональне опанування реальності	Усвідомлення єдності та звільнення від ілюзій

Джерело: складено автором на основі A.R. Booth et al. (2024), P.C. Mocombe (2024), A.K. Mukhopadhyay (2024), R.K. Verma (2024), C. Song & M. Wu (2025), A. Fuchs et al. (2025)

Порівняльний аналіз засвідчив, що західна та східна філософські традиції пропонують різні традиції проникнення меж свідомості. Західна парадигма виходить із наявності відносно стабільних кордонів між суб'єктом і світом, що дозволяє аналітично розрізняти різні свідомості та керувати їх взаємодією. Натомість східна філософія інтерпретує свідомість як безперервний потік, в якому межі мають умовний характер і можуть бути зняті через практику усвідомлення. Застосування метафори проникнення меж, запозиченої з гідродинаміки, дозволяє розглядати проаналізовані підходи не як взаємовиключні, а як різні режими опису широкомасштабної роботи свідомості. Таким чином, відкривається можливість для інтегративних моделей, здатних поєднати нейронні, психологічні та культурні рівні аналізу в єдиній теоретичній рамці. Водночас у межах цього дослідження філософські концепції виконували не самодостатню пояснювальну функцію, а методологічну роль: вони створили підґрунтя для розгляду свідомості як багаторівневої, контекстуально зумовленої системи значень, що може бути емпірично реконструйована за допомогою психологічних методів. Аналіз сучасних філософських підходів до проблеми свідомості дозволяє виокремити низку положень, які мають безпосередню методологічну цінність для психолого-правового дослідження. Зокрема, недUALістичні концепції свідомості (Mukhopadhyay, 2024; Verma, 2024) акцентують увагу на її цілісності та первинності щодо окремих когнітивних, емоційних або тілесних процесів. Це відкриває можливість аналізу правових значень не лише як продукту раціонального мислення, але як інтегрованих смислових утворень, у яких поєднуються когнітивні, емоційні та вольові компоненти. Методологічний аналіз показав, що східна філософська традиція трактує свідомість як процесуальне, динамічне утворення, яке безперервно змінюється під впливом індивідуального досвіду. В межах дослідження це дозволило зробити висновок, що правова свідомість не є сталою рисою особистості, а формується та трансформується залежно від соціального контексту, характеру правової практики та професійного шляху суб'єкта. Натомість західні матеріалістичні та соціально-критичні підходи (Mocombe, 2024; Song & Wu, 2025) дали підстави розглядати правову свідомість як соціально детермінований феномен, який формується

через мову, правовий дискурс і функціонування інституцій. Узагальнення цих підходів дозволило обґрунтувати інтегративну методологічну позицію, згідно з якою правова свідомість постає як процесуальна система смислів, що поєднує індивідуально-психологічний та соціально-нормативний виміри, забезпечуючи концептуальний перехід до її психосемантичного аналізу.

У дослідженні правова свідомість розглядалася як спеціалізована підсистема загальної свідомості, що відображає і регулює взаємодію особистості з правовою реальністю. Вона включає не лише знання про право та правові норми, але й емоційно-оцінне ставлення до них, систему ціннісних орієнтацій, а також готовність до правомірної або неправомірної поведінки. Такий підхід узгоджується з позицією V.Yu. Shvachka (2019), який наголошував на багатокomпонентності правової свідомості та наявності в її структурі інтелектуальних, емоційних і вольових елементів. Разом із тим, на відміну від суто нормативних або юридичних підходів, у цьому дослідженні акцент був зроблений на психологічному механізмі інтеріоризації правових норм. Право в цьому контексті постає не лише як зовнішній регулятор поведінки, а як система значень, що набуває особистісного смислу для суб'єкта. Ефективність правового регулювання значною мірою залежить не лише від рівня правових знань, але й від сформованості внутрішніх переконань, етичних установок і почуття професійної та соціальної відповідальності. Це означає, що правова свідомість не може бути зведена до суми знань про закон. Вона є складним психосоціальним утворенням, яке формується в процесі соціалізації, професійної діяльності та особистого досвіду взаємодії з правовими інститутами. Такий підхід дозволяє пояснити розбіжність між формальним знанням правових норм і реальною поведінкою особистості у правових ситуаціях. У результаті дослідження встановлено, що застосування психосемантичного підходу дало змогу реконструювати внутрішню смислову організацію правової свідомості. Виявлено, що сприйняття правової реальності структурується системою латентних значень, смислових опозицій і когнітивно-емоційних координат, які не фіксуються традиційними опитувальними методами та виходять за межі декларованих установок. Об'єктом психосемантичного аналізу в межах статті стала правова свідомість особистості, а одиницями аналізу –

значення, оцінки та смислові виміри, пов'язані з базовими правовими категоріями, такими як «закон», «справедливість», «відповідальність» та «правопорушення». Логіка аналізу полягає у реконструкції тих смислових структур, які опосередковують ставлення суб'єкта до

права та визначають його поведінкові стратегії. Узагальнення підходів до психосемантичного аналізу, релеванних для цього дослідження, подано в Таблиці 2 нижче та демонструє різницю у підходах до визначення свідомості в українському та іноземному академічному дискурсі.

Таблиця 2. Психосемантичний підхід до дослідження свідомості в академічній літературі

Автор	Короткий зміст	Методологічний внесок
H. Fedoryshyn (2023)	Психосемантична репрезентація та аналіз смислових структур шлюбно-сімейних взаємин у свідомості молоді	Психосемантична реконструкція смислів у реальних соціальних значеннях
L. Zahrai & O. Fedoruk (2020)	Емпіричне дослідження психосемантичних конструкцій лідерства у свідомості молоді з урахуванням гендерного виміру	Психосемантичні методи, зокрема сД та техніка незавершених речень
K. Vasyuk (2024)	Психосемантичний аналіз уявлень про професію та мотиваційних смислів навчання	Систематизація психосемантичних засад і смислових структур
X.D. Arsiwalla (2024)	Дослідження семантичної природи феноменального змісту свідомості та його зв'язку з феноменальним досвідом	Формалізація смислу як основи феноменального досвіду
T. Niikawa (2020)	Картографування та систематизація напрямків досліджень свідомості: онтологія, феноменологія та семантика	Методологічна рамка для класифікації підходів до вивчення свідомості
S. Martin (2023)	Аналіз ролі усвідомлення у клінічній психології та психотерапії через огляд ключових концептів	Демонстрація актуальної картини дискурсу щодо самоусвідомлення та смислотворення

Джерело: складено автором

Аналіз матеріалів, наведених у Таблиці 2, свідчить, що психосемантичний підхід у сучасній академічній літературі застосовується для дослідження різних типів смислових утворень – від повсякденних соціальних уявлень і професійних образів до фундаментальних структур свідомого досвіду. Представлені емпіричні дослідження демонструють можливості психосемантичних методів у реконструкції смислових структур соціально значущих понять та виявленні їхніх гендерних, мотиваційних і ціннісних вимірів. Теоретичні та оглядові роботи, своєю чергою, розширюють методологічні межі психосемантики, інтегруючи її з феноменологічними, семантичними та когнітивними підходами до аналізу свідомості. У сукупності ці праці підтверджують доцільність використання психосемантичного аналізу як універсального інструменту дослідження свідомості, здатного поєднати емпіричну реконструкцію смислів із концептуальним осмисленням їхнього місця в структурі індивідуального та соціального досвіду. На основі проаналізованих філософських і психологічних підходів у дослідженні була створена авторська концептуальна

модель свідомості, відповідно до якої свідомість розглядається як багаторівнева система смислових утворень, що функціонує у взаємодії чотирьох взаємопов'язаних компонентів: когнітивного, ціннісно-емоційного, регулятивно-поведінкового та вольово-регулятивного. Ці компоненти не існують ізольовано, а перебувають у постійній динамічній взаємодії, забезпечуючи цілісність суб'єктивного досвіду. Правова свідомість у межах цієї моделі постає як спеціалізована форма свідомості, у якій зазначені компоненти наповнюються правовим змістом. Когнітивний компонент включає уявлення про правові норми, принципи та інститути; емоційно-оцінний компонент відображає суб'єктивне ставлення індивіда до права, законів та правових інститутів; ціннісно-мотиваційний компонент поєднує в собі внутрішні цінності та мотиви, що визначають правову орієнтацію особистості; а вольово-регулятивний компонент являє собою здатність індивіда свідомо контролювати поведінку відповідно до правових норм. Структура та показники правової свідомості в межах авторської моделі узагальнені на Рисунку 1 нижче.

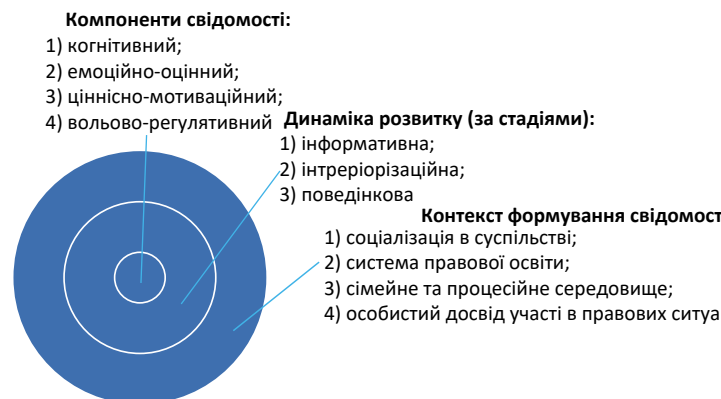

Рисунок 1. Концептуальна модель структури та розвитку правової свідомості особистості

Джерело: складено автором на основі V.Yu. Shvachka (2019), L. Sptytska (2024)

Аналіз інтегративної моделі правової свідомості, поданої в Таблиці 3, засвідчує її багатовимірний характер і поєднання структурного та процесуального підходів. Виділення когнітивного, емоційно-оцінного, ціннісно-мотиваційного та вольово-регулятивного компонентів дозволяє комплексно охопити як внутрішні психологічні механізми, так і зовнішні прояви правової свідомості. Запропонована поетапна логіка формування, що охоплює інформативну, інтеріоризаційну та поведінкову стадії, відображає динаміку переходу від засвоєння правових знань до їх практичної реалізації у поведінці. Включення факторів формування підкреслює роль соціального середовища, освіти та особистого досвіду у розвитку правової свідомості. У цілому модель створює методологічне підґрунтя для емпіричного аналізу правової свідомості як цілісної, динамічної та соціально зумовленої системи. Принциповою особливістю запропонованої моделі є поєднання структурного та стадіального підходів. Правова свідомість розглядається не лише як сукупність компонентів, але і як процес, що проходить інформативну, інтеріоризаційну та поведінкову стадії (Spytska, 2024). Це дозволяє пояснити, чому наявність правових знань не завжди трансформується у правомірну поведінку, а також окреслити психологічні механізми переходу від знання до дії. Таким чином, проведений теоретико-методологічний аналіз дозволив обґрунтувати розуміння свідомості як процесуальної, багаторівневої системи смислових утворень, що формується у взаємодії

індивідуально-психологічних і соціально-нормативних чинників. Порівняльне осмислення східних і західних філософських підходів створило методологічні передумови для інтегративного бачення правової свідомості як динамічного психосоціального феномена, що не зводиться ані до сукупності правових знань, ані до формального дотримання норм. Запропонована авторська модель правової свідомості слугує теоретичною основою для подальшого емпіричного аналізу та операціоналізації її структурних і процесуальних компонентів у межах психосемантичного дослідження.

Результати емпіричного дослідження правової свідомості особистості. Аналіз середніх значень за всіма біполярними шкалами засвідчив чітко виражену тенденцію до позитивної поляризації образу, що проявляється у стабільному зміщенні оцінок у бік соціально схвальних, нормативно бажаних та психологічно привабливих характеристик. Загалом образ законослухняного громадянина постає як етично позитивний, нормативно надійний та соціально прийнятний, що свідчить про його високий символічний статус у правовій свідомості досліджуваної професійної групи. Водночас структура цього образу не є однорідною: різні виміри семантичного простору мають неоднакову смислову насиченість і функціональну вагу, що зумовлює доцільність їх окремого аналізу. Оціночний вимір, відповідно до моделі С.Е. Osgood *et al.* (1957), відображає загальну емоційно-моральну оцінку об'єкта та є індикатором його соціальної привабливості, яке це видно із Таблиці 3.

Таблиця 3. Середні значення за оціночним виміром «законослухняного громадянина»

Біполярна шкала	M	SD
Відповідальний-безвідповідальний	6,42	0,63
Надійний-ненадійний	6,18	0,71
Справедливий-несправедливий	6,05	0,77
Чесний-нечесний	6,31	0,66
Гідний поваги-негідний поваги	6,48	0,58

Примітка: M – медіанне значення; SD – стандартне відхилення

Джерело: складено автором

Отримані результати свідчать про домінування позитивної моральної атрибуції образу. Законослухняний громадянин асоціюється передусім з відповідальністю, чесністю та справедливістю, що вказує на тісний зв'язок між правомірною поведінкою та моральними категоріями у свідомості правоохоронців. В ході аналізу було виявлено також, що оціночний вимір характеризується не лише високими середніми значеннями, а й

низьким рівнем дисперсії, що свідчить про консенсусність уявлень у групі. Це дозволяє розглядати оціночний компонент як стабільне ядро образу, яке виконує функцію ціннісного еталона при сприйнятті громадян з боку представників правоохоронних органів. Нормативно-статусний вимір відображає сприйняття об'єкта крізь призму соціальних норм, керованості та відповідності правовим вимогам, як це зазначено в Таблиці 4.

Таблиця 4. Середні значення за нормативно-статусним вибором

Біполярна шкала	M	SD
Законослухняний-схильний до порушень	6,71	0,49
Керований-некерований	6,02	0,82
Дисциплінований-недисциплінований	6,36	0,61
Соціально відповідальний-безвідповідальний	6,44	0,55
Орієнтований на норми-ігнорує норми	6,58	0,52

Джерело: складено автором

Виходячи з Таблиці 4, нормативно-статусний вимір є поляризованим, що дозволяє зробити висновки щодо його центральної ролі у структурі образу законослухняного громадянина. Спираючись на отримані дані, був зроблений висновок, що законослухняний громадянин є суб'єктом із прогнозованою поведінкою, що ґрунтується на внутрішньому сприйнятті правових норм. Із таблиці також видно, що біполярна шкала «керований-некерований» отримала нижчі середні значення

порівняно з іншими шкалами, що дозволяє припустити амбівалентне ставлення до зовнішнього контролю. «Керованість-некерованість» розглядається як необхідний елемент правопорядку, проте надмірна керованість може сприйматися як обмеження автономії особистості. При дослідженні активнісного виміру акцент робився на уявленнях про динамічні характеристики суб'єкта, його соціальну включеність та ініціативність. Отримані значення задокументовані в Таблиці 5.

Таблиця 5. Середні значення за активнісним виміром

Біполярна шкала	M	SD
Соціально активний-пасивний	5,62	0,88
Ініціативний-інертний	5,41	0,91
Готовий до співпраці-ізольований	5,78	0,84
Включений у суспільне життя-відсторонений	5,55	0,87

Джерело: складено автором

На відміну від попередніх вимірів, активнісний компонент характеризується менш вираженою позитивною поляризацією та більшою варіативністю відповідей. Це свідчить про те, що соціальна активність не є однозначно інтегрованою в образ законослухняного громадянина у правовій свідомості правоохоронців. Таким чином, законослухняність сприймається радше як пасивно-нормативна, ніж як активна громадянська позиція. Така інтерпретація може бути пов'язана з професійною установкою на підтримання порядку й

стабільності, де ініціативність не завжди ототожнюється з бажаною поведінкою. З метою виявлення латентних смислових структур було проведено факторний аналіз методом головних компонент із варімакс-обертанням. У результаті виділено три фактори – морально-етична надійність (фактор 1), дисциплінованість і правова орієнтація (фактор 2) та соціальна активність та громадянська включеність (фактор 3) – які сумарно пояснюють 68,4 % загальної дисперсії; ці фактори презентовані в Таблиці 6.

Таблиця 6. Факторна структура образу «законослухняного громадянина»

Шкали	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
Відповідальний-безвідповідальний	0,81	0,24	0,18
Надійний-ненадійний	0,78	0,31	0,21
Чесний-нечесний	0,84	0,19	0,14
Гідний поваги-негідний	0,76	0,28	0,22
Законослухняний-схильний до порушень	0,34	0,82	0,19
Дисциплінований-недисциплінований	0,41	0,79	0,23
Керований-некерований	0,29	0,74	0,31
Соціально активний-пасивний	0,18	0,26	0,83
Ініціативний-інертний	0,22	0,19	0,81
Включений у суспільне життя-відсторонений	0,27	0,33	0,76

Джерело: складено автором

Інтерпретація результатів факторного аналізу засвідчила, що психосемантична структура образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості працівників правоохоронних органів має чітко виражену багатовимірну організацію, в межах якої виділяються три відносно автономні, але водночас змістовно взаємопов'язані латентні фактори. Провідним за питомою вагою виявився оціночно-моральний фактор, який пояснює 29,7 % загальної дисперсії та об'єднує характеристики, пов'язані з етичною оцінкою, соціальною привабливістю та моральною надійністю образу. У межах цього фактору законослухняний громадянин постає як відповідальна, чесна, справедлива особистість, що викликає довіру та повагу. Така інтерпретація свідчить

про те, що в уявленнях працівників правоохоронних органів правомірна поведінка тісно пов'язується з моральними якостями та сприймається не лише як формальне дотримання норм, а як прояв внутрішньої етичної зрілості. Оціночно-моральний фактор, таким чином, виконує функцію емоційно-ціннісного підґрунтя правової свідомості, задаючи загальну позитивну рамку сприйняття образу. Другим за значущістю є нормативно-регулятивний фактор, що пояснює 22,1 % дисперсії та репрезентує уявлення про законослухняність як внутрішньо прийняту нормативну позицію, яка забезпечує дисциплінованість, передбачуваність і керованість поведінки. У структурі цього фактору домінують характеристики, пов'язані з дотриманням правових норм,

орієнтацією на правила та здатністю до саморегуляції. Цей вимір був розглянутий як смислове ядро образу, оскільки він безпосередньо відображає сприйняття права як базового механізму соціального регулювання та порядку. Висока насиченість цього фактору підкреслює професійно зумовлену орієнтацію правоохоронців на нормативність і контроль як ключові умови стабільності соціальної системи. Третій, соціально-активнісний фактор, який пояснює 16,6 % загальної дисперсії, відображає уявлення про ступінь включеності законослухняного громадянина в соціальне життя, його ініціативність та готовність до співпраці. Водночас відносно менша вага цього фактору свідчить про те, що соціальна активність не є обов'язковою або визначальною складовою образу законослухняності у правовій свідомості працівників правоохоронних органів, а виконує радше допоміжну, вторинну функцію. Таким чином, психосемантична структура образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості працівників правоохоронних органів характеризується чіткою ієрархією смислових вимірів, у якій домінують нормативно-регулятивний та оціночно-моральний компоненти. Активісний компонент відіграє другорядну роль і не є обов'язковою складовою уявлення про законослухняність. Отримані результати дозволили зробити висновок, що в професійній свідомості законослухняний громадянин постає передусім як носій норм і правил, а не як активний суб'єкт громадянської ініціативи, що має важливі імплікації для розуміння взаємодії між державою та громадянським суспільством.

Вікові та гендерні аспекти психосемантичної структури правової свідомості особистості. Отримані результати засвідчили, що молодші за віком та стажем співробітники демонструють більш поляризовану та ідеалізовану психосемантичну структуру образу законослухняного громадянина. Зокрема, середні значення за оціночним виміром у цій групі є вищими ($M = 6,43$), ніж у групі більш досвідчених працівників ($M = 6,07$). Аналогічна тенденція простежується і за активнісним компонентом: молодші співробітники пов'язують законослухняність із соціальною активністю та ініціативністю ($M = 5,74$), тоді як у групі зі стажем понад 5 років ці характеристики отримують нижчі оцінки ($M = 5,32$). Це свідчить про схильність молодших співробітників ототожнювати правомірну поведінку з моральною бездоганністю та активною громадянською позицією, що може бути інтерпретовано як прояв нормативно-ідеалістичного сприйняття права, характерного для початкових етапів професійного становлення. Натомість у групі більш досвідчених працівників правова свідомість має більш диференційовану та прагматичну структуру. Для них характерне зростання ваги нормативно-регулятивного виміру, середнє значення якого становить $M = 6,48$, тоді як у молодшій групі цей показник є дещо нижчим ($M = 6,21$). Одночасно спостерігається зниження значущості активнісного компоненту, що вказує на переорієнтацію уявлень про

законослухняного громадянина з активного соціального суб'єкта на нормативно передбачуваного та дисциплінованого учасника правових відносин. Така динаміка свідчить про поступову раціоналізацію правових уявлень під впливом професійного досвіду та практичного зіткнення з різними формами правопорушень.

Отримані результати частково співпадають із попередньо проведеними дослідженнями, зокрема N. Kitoshvili (2023), яка дослідила еволюцію правової свідомості окремих категорій громадян. За твердженням автора, формування правової свідомості відбувається під впливом світогляду як сукупності соціальних відносин у суспільстві; сприйняття, що є інтерпретацією подій у суспільстві; а також висновків щодо подій, які відбулися. Виходячи із розуміння суті світогляду, був зроблений висновок, що формування правової свідомості є подовженим у часі процесом. R. Harding & A. Keeling (2024) у своїй роботі наголосили, що еволюція правової свідомості відбувається під впливом соціальних структур та ієрархій, формування та розвиток яких потребує певного часу. Процитоване дослідження дозволило зробити висновок про існування залежності між розгалуженістю та розвитком соціальних ієрархій та ступенем формування правової свідомості. Незважаючи на часткову відповідність із попередніми роботами, представлене дослідження робить свій внесок в розуміння особливостей формування правової свідомості, оскільки зосереджено на раніше недостатньо висвітленій групі суб'єктів – співробітників правоохоронних органів, що належать до різних вікових груп.

Гендерний аналіз показав наявність помірних, але відносно стійких відмінностей у структурі психосемантичного образу. Жінки-респондентки частіше надавали вищі оцінки морально-етичним характеристикам законослухняного громадянина, зокрема за шкалами «чесний-нечесний» ($M = 6,52$ проти $M = 6,21$ у чоловіків) та «гідний поваги-негідний поваги» ($M = 6,61$ проти $M = 6,39$). Чоловіки, у свою чергу, більшою мірою акцентували нормативність, дисциплінованість і керованість поведінки, що відображено у вищих середніх значеннях за нормативно-регулятивним виміром ($M = 6,46$ проти $M = 6,31$ у жінок). Водночас відмінності між гендерними групами не мають різко вираженого характеру, що дозволяє зробити висновок про домінування професійних чинників над гендерними у формуванні психосемантичної структури правової свідомості працівників правоохоронних органів.

Зроблені в ході дослідження висновки були лише частково підтверджені в попередніх роботах, зокрема O. Chumak (2023), яка вивчала особливості формування та розвитку гендерного світогляду. За твердженням автора, дослідження таких особливостей дозволяє зрозуміти вплив гендерної свідомості на гармонізацію різних сфер життя, зокрема соціальної та політичної. G. Kozak-Isik (2025) досліджено реляційну природу правової свідомості та підкреслила, що вона формується, в тому числі, і через соціальні стосунки

індивідів. Процитовані результати дозволили дійти висновку про вплив гендерного світогляду як невід'ємної частини соціальних стосунків на формування правової свідомості. На відміну від попередніх робіт, проведене дослідження має вузько специфічний акцент на співробітниках правоохоронних органів. Відсутність виражених відмінностей між гендерними групами дозволяє зробити висновок щодо відносно неупередженого підходу до формування професійної свідомості співробітників правоохоронних органів. Узагальнюючи результати вікового та гендерного аналізу, можна зробити висновок, що психосемантична структура правової свідомості співробітників правоохоронних органів формується насамперед під впливом професійного досвіду та процесів професійної соціалізації, тоді як вікові й гендерні чинники мають вторинний, модулюючий характер. Працівники зі стажем роботи менше 5 років були більш схильні до нормативно-ідеалістичного сприйняття образу законослухняного громадянина, поєднуючи його з моральною бездоганністю та активною громадянською позицією, тоді як зі зростанням професійного досвіду відбувається раціоналізація та диференціація правових уявлень із посиленням нормативно-регулятивного компонента. Гендерні відмінності проявляються помірно та не мають системоутворювального значення, що свідчить про домінування професійних стандартів і спільного правового поля над індивідуально-гендерними особливостями. У цілому отримані результати підтверджують динамічний характер правової свідомості та її чутливість до тривалого включення суб'єкта в інституціоналізоване правове середовище правоохоронної діяльності.

Порівняльне психосемантичне дослідження правової свідомості представників різних юридичних професій. Отримані результати засвідчили, що у правовій свідомості працівників правоохоронних органів образ законослухняного громадянина має значно більш виражений оціночно-моральний компонент порівняно з образами професійних юристів. Так, середнє значення за оціночним виміром для образу законослухняного громадянина становить $M = 6,29$, тоді як для суддів цей показник дорівнює $M = 5,84$, для прокурорів – $M = 5,76$, а для адвокатів – $M = 5,68$. Це свідчить про те, що законослухняність громадянина асоціюється насамперед із внутрішньо прийнятими моральними якостями – відповідальністю, чесністю та гідністю поваги, тоді як професійна правова діяльність сприймається більш нейтрально з емоційно-ціннісної точки зору. Водночас для образів представників юридичних професій домінуючим виявився нормативно-статусний вимір. Зокрема, середні значення за цим виміром для суддів становлять $M = 6,62$, для прокурорів – $M = 6,54$, для адвокатів – $M = 6,21$, тоді як для образу законослухняного громадянина цей показник є дещо нижчим ($M = 6,41$). Це дозволяє зробити висновок, що правова свідомість правоохоронців чітко розмежовує внутрішньо мотивовану законослухняність громадянина та

формалізовану, рольово зумовлену правову поведінку професійних юристів, яка розглядається передусім крізь призму інституційних норм, статусу та службових повноважень. Крім того, активнісний вимір уявлень про законослухняного громадянина характеризується більшою варіативністю оцінок порівняно з професійними образами юристів. Так, середнє значення активнісного виміру для образу законослухняного громадянина становить $M = 5,57$ при відносно високій дисперсії, тоді як для суддів ($M = 5,12$), прокурорів ($M = 5,08$) та адвокатів ($M = 5,19$) цей показник є нижчим і більш однорідним. Це вказує на меншу визначеність очікувань щодо соціальної активності громадян у правовому полі та водночас на більш чітко регламентовані уявлення про активність представників юридичних професій, яка сприймається як обмежена професійними ролями та нормативними рамками.

Отримані результати частково співпадають із висновками попередніх досліджень, зокрема, роботою А. Romanova (2024), яка дослідила морально-етичні аспекти діяльності політичних спільнот. За твердженням автора, етичні норми поведінки представників правоохоронних органів регулюються відповідними правилами та великою мірою обумовлені дисциплінарними вимогами. Подібно до проведеного дослідження, робота А. Romanova підтвердила, що особливості професійної діяльності накладають відбиток на формування правової свідомості працівників правоохоронних органів. Суттєва відмінність, проте, полягає в тому, що А. Romanova акцентувала морально-етичну сферу, яка є лише одним із аспектів правової свідомості. Особливості формування правової свідомості працівників правоохоронних органів були також досліджені У. Kozar *et al.* (2024), висновки яких практично повністю співпадають із результатами цього дослідження. На думку процитованого автора, правова свідомість працівників правоохоронних органів варіюється залежно від рівня їх професійної освіти та підготовки. Відповідно, правова свідомість, чи принаймні її суб'єктивне сприйняття, працівників адвокатської професії може відрізнятися від правової свідомості працівників, наприклад, прокуратури. Ключова особливість проведеного дослідження, проте, полягає в акцентуванні уваги на суб'єктивному сприйнятті особливостей правової свідомості адвокатів, суддів та прокурорів окремими представниками правоохоронних органів. В контексті українських реалій необхідність такого дослідження обумовлена зв'язком між рівнем правової свідомості працівників правоохоронних органів, якістю та прозорістю їхньої роботи та довіри суспільства до окремих державних ланок та інститутів. Таким чином, отримані результати підтверджують, що правова свідомість працівників правоохоронних органів структурно розрізняє образ законослухняного громадянина та образи професійних юристів, наділяючи їх різними смисловими акцентами: морально-ціннісними у першому випадку та нормативно-статусними – у другому.

Психосемантичні особливості законослухняних, засуджених та умовно засуджених осіб у правовій свідомості співробітників правоохоронних органів. Отримані результати свідчать, що у психосемантичному просторі правової свідомості працівників правоохоронних органів формується чітка ієрархія образів: від нормативно та морально позитивного законослухняного громадянина до негативно маркованого образу засудженого з проміжним положенням умовно засуджених осіб. Таблиця 7 відображає психосемантичні оцінки законослухняного громадянина,

умовно засудженого та засудженого, отримані від працівників правоохоронних органів на основі їхнього професійного досвіду та спостережень за поведінкою цих груп. Оцінки відображають оціночний, нормативно-регулятивний і активнісний компоненти правової свідомості, дозволяючи реконструювати латентні смислові структури та порівняти рівні сформованості правової свідомості. Такий підхід обґрунтований експертною валідністю спостережень, коли пряме опитування засуджених може бути обмеженим або недостатньо інформативним.

Таблиця 7. Психосемантичні особливості законослухняних, засуджених та умовно засуджених осіб у правовій свідомості співробітників правоохоронних органів

Образ соціального суб'єкта	Оцінка	Потенція	Активність
Законослухняний громадянин	6,29	6,41	5,57
Умовно засуджений	4,28	4,12	4,34
Засуджений	2,63	2,41	2,78

Джерело: складено автором

Відповідно до Таблиці 7, образ законослухняного громадянина характеризується високими оцінками за усіма трьома вимірами, що відображає поєднання моральної надійності, внутрішньої дисциплінованості та соціальної активності. Умовно засуджені особи займають проміжну позицію в психосемантичному просторі: їх образ поєднує елементи нормативного відхилення з потенційною можливістю ресоціалізації, що проявляється у середніх оцінках за оціночним ($M = 4,28$), нормативно-регулятивним ($M = 4,12$) та активнісним ($M = 4,34$) компонентами. Образ засудженого має різко негативну поляризацію, що відображено у низьких середніх оцінках: оціночний $M = 2,63$, нормативно-регулятивний $M = 2,41$, активнісний $M = 2,78$, що свідчить про сприйняття цих осіб як некерованих, схильних до порушення норм та із обмеженою здатністю до соціальної активності та саморегуляції.

Отримані результати лише частково корелюють із висновками попередніх робіт, враховуючи доволі специфічний акцент на реконструкції сприйняття засуджених та умовно засуджених осіб у правовій свідомості співробітників правоохоронних органів. S.X. Liu (2025), зокрема, дослідила інтерпретацію жертвами злочинів на ґрунті ненависті відповідних законів та особливості взаємодії із правоохоронною системою. З обраних для порівняння досліджень виходить, що правова свідомість сторін, які тим чи іншим чином залучені до процесу правоохоронної діяльності, обумовлює рівень їхньої довіри один до одного та ефективність взаємодії. Суттєва відмінність, проте, полягає у суб'єктах, чия правова свідомість була обрана об'єктом дослідження. Часткова відповідність була також знайдена між цим дослідженням та роботою T.G. Cump (2024), яка дослідила особливості правової свідомості у вибірці із 3500 громадян, незаконно засуджених у Сполучених Штатах Америки в період з 1989 по 2024 р. Одним із результатів роботи T.G. Cump є висновок про низький

рівень довіри окремих категорій громадян до неупередженості національної системи правосуддя. В контексті проведеного дослідження виявлений зв'язок є суттєвим, оскільки дозволив зрозуміти вплив ставлення співробітників правоохоронних органів до засуджених та умовно засуджених на формування їхньої правової свідомості, в тому числі готовності до співпраці та уникнення рецидивів. Таким чином, результати дослідження підтвердили, що правова свідомість працівників правоохоронних органів структурно виділяє три категорії соціальних суб'єктів у правовому полі, наділяючи їх різними смисловими акцентами. Образ законослухняного громадянина постає як еталон моральної відповідальності та нормативної поведінки; умовно засуджені сприймаються як потенційно ресоціалізовані та здатні до соціальної активності; засуджені – як соціально та нормативно марковані негативно. Це демонструє професійно зумовлену систему категоризації ієрархії правових і соціальних статусів у психосемантичній свідомості правоохоронців.

✦ Висновки

Використання психосемантичного підходу дозволило ідентифікувати свідомість як багатовимірну систему смислових структур, що формується під впливом індивідуальних, соціальних та культурних значень. Вплив культурних значень обумовлює існування різних підходів до визначення та інтерпретації свідомості у західній та східній філософських традиціях. Свідомість набуває різних форм, в тому числі правової, ключовими компонентами якої є когнітивний, емоційно-оцінний, ціннісно-мотиваційний, вольво-регулятивний, поведінковий та рефлексивний. Із запропонованої в дослідженні моделі виходить, що правова свідомість формується в результаті трьох фаз – інформативної, інтеріоризаційної та поведінковою – під впливом таких факторів, як соціалізація, правова освіта, сімейне та професійне середовище, а

також особистий досвід правових ситуацій. Згідно результатів емпіричних оцінок співробітників правоохоронних органів, психосемантична структура образу «законослухняного громадянина» включає ієрархію смислових вимірів, у якій домінують нормативно-регулятивний та оціночно-моральний компоненти, в той час як активнісний вимір відіграє другорядну роль, оскільки не всі учасники опитування сприймали активну залученість громадян в життя суспільства як ознаку правової свідомості.

Аналіз впливу демографічних характеристик показав, що формування образу «законослухняного громадянина» в правовій свідомості працівників правоохоронної системи відбувається під впливом їхнього професійного досвіду та окремих процесів професійної соціалізації. У молодшій за віком і стажем групі зафіксовані вищі середні показники як за оціночним виміром ($M = 6,43$ проти $M = 6,07$ у більш досвідчених працівників), так і за активнісним виміром ($M = 5,74$ проти $M = 5,32$), що вказує на сильніший зв'язок образу законослухняності з соціальною активністю та ініціативністю. Така конфігурація відображає схильність молодших співробітників інтерпретувати правомірну поведінку крізь призму морального ідеалу та активної громадської позиції, що є типовим для початкових етапів професійного становлення. Гендерні відмінності, при цьому, були значно менш помітними, що дозволило зробити висновок про існування універсальних професійних стандартів формування образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості працівників правоохоронних органів. В ході дослідження були виявлені також різні смислові акценти в образах законослухняного громадянина

та співробітника правоохоронних органів – морально-ціннісний та нормативно-статусний, відповідно. Результати дослідження підтвердили також існування в правовій свідомості співробітників правоохоронних органів трьох категорій суб'єктів правового поля – законослухняного громадянина, засуджених та умовно засуджених громадян. Образ законослухняного громадянина виступає як еталон моральної відповідальності та нормативної поведінки, в той час як образи умовно засуджених та засуджених громадян – як потенційно ресоціалізованих та здатних до соціальної активності або соціально та нормативно негативні, відповідно. Таким чином, в правовій свідомості працівників правоохоронних органів існує чітка ієрархія правових та соціальних статусів різних категорій громадян. В подальших дослідженнях це обмеження може бути подолане шляхом розширення та диверсифікації, яка передбачає додавання у вибірку різних категорій співробітників правоохоронних органів. Доцільним також є порівняльний аналіз психосемантичного образу «законослухняного громадянина» у правовій свідомості співробітників правоохоронних органів України та інших країн.

◆ Подяки

Немає.

◆ Фінансування

Немає.

◆ Конфлікт інтересів

Немає.

◆ Джерела

- [1] American Sociological Association. (2025). *Ethics*. Retrieved from <https://www.asanet.org/about/ethics/>.
- [2] Araujo, S.D.F. (2011). Materialism's eternal return: Recurrent patterns of materialistic explanations of mental phenomena. In A. Moreira-Almeida & F.S. Santos (Eds.), *Exploring frontiers of the mind-brain relationship* (pp. 3-15). New York: Springer. doi: 10.1007/978-1-4614-0647-1_1.
- [3] Arsiwalla, X.D. (2024). Qualia and the formal structure of meaning. *ArXiv*. doi: 10.48550/arXiv.2405.01148.
- [4] Bazayev, O. (2024). Legal consciousness as a philosophical and legal category: Historical and contemporary interpretations. *Problems of Legality*, 167, 6-24. doi: 10.21564/2414-990X.167.319129.
- [5] Booth, A.R., Kauka, J., & Stephenson, A. (2024). Mind and knowledge of mind in classical Islamic philosophy. *British Journal for the History of Philosophy*, 32(4), 699-703. doi: 10.1080/09608788.2024.2378820.
- [6] Chumak, O. (2023). Historiography and methodological foundations of research on the formation of gender consciousness Ukrainian society of the late XX-early XXI cent. *European Science*, 3, 49-70. doi: 10.30890/2709-2313.2023-25-00-005.
- [7] Crump, T.G. (2024). An ecological understanding of wrongful convictions in the U.S. criminal justice system. *Cogent Social Studies*, 10(1), article number 2421342. doi: 10.1080/23311886.2024.2421342.
- [8] Fedoryshyn, H. (2023). Psychosemantic representation of marriage and family relations in the perception of young people. *Psychological Studies*, 2, 178-185. doi: 10.32782/psych.studies/2023.2.23.
- [9] Fuchs, A., Banaszak, S., Fuchs, H., & Hariharasudan, A. (2025). *The consciousness equation using the fluid reality theory*. *The Health Spectrum*, 1(3), 74-106.
- [10] Harding, R., & Keeling, A. (2024). Raising relational legal consciousness through co-production research? Making law more accessible. *Journal of Law and Society*, 51(1), 102-117. doi: 10.1111/jols.12500.
- [11] Hertogh, M. (2024). Situating legal consciousness and legal compliance: How Dutch welfare clients think and act in relation to the law. *Journal of Law and Society*, 51(1), 118-135. doi: 10.1111/jols.12510.
- [12] Kitoshvili, N. (2023). Formation of law consciousness and forms of its deformative expression. *Law and World*, 9(25), 172-179. doi: 10.36475/9.1.17.

- [13] Kozak-Isik, G. (2025). Relative, relational, and affective: Rethinking legal consciousness under legal pluralism. *Social & Legal Studies*. doi: [10.1177/09646639251379869](https://doi.org/10.1177/09646639251379869).
- [14] Kozar, Y., Krychun, Y., Stupnyk, Y., & Tkachuk, V. (2024). Special criminological measures to prevent threats or violence against law enforcement officers. *Interaction and Perspective. Journal of Social Work*, 14(2), 411-420. doi: [10.5281/zenodo.10909864](https://doi.org/10.5281/zenodo.10909864).
- [15] Liu, S.X. (2025). Relational legal consciousness in the context of hate crime laws. *Social & Legal Studies*. doi: [10.1177/09646639251333976](https://doi.org/10.1177/09646639251333976).
- [16] Lomaka, V., Yakoviyk, I., Bilousov, Y., & Tragniuk, O. (2024). The role of the transformation of public legal consciousness during legitimization of the European integration of Ukraine. *Pakistan Journal of Criminology*, 16(2), 405-418. doi: [10.62271/pjc.16.1.405.418](https://doi.org/10.62271/pjc.16.1.405.418).
- [17] Martin, S. (2023). Why using “consciousness” in psychotherapy? Insight, metacognition and self-consciousness. *New Ideas in Psychology*, 70, article number 101015. doi: [10.1016/j.newideapsych.2023.101015](https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2023.101015).
- [18] Mocombe, P.C. (2024). Theories and methods of consciousness. *Biomedical Journal of Scientific & Technical Research*, 54(4), 46231-46240. doi: [10.26717/BJSTR.2024.54.008594](https://doi.org/10.26717/BJSTR.2024.54.008594).
- [19] Mukhopadhyay, A.K. (2024). [Consciousness: On its source, and operations](https://doi.org/10.26717/BJSTR.2024.54.008594). *Archives in Neurology & Neuroscience*, 17(2).
- [20] Naoumowa, S. (2024). “Legal consciousness” in Adam Podgorecki’s sociological theory of law. *Scientific Papers of the John Paul II Catholic University of Lublin*, 67(3), 85-103. doi: [10.31743/zmkul.17771](https://doi.org/10.31743/zmkul.17771).
- [21] Niikawa, T. (2020). A map of consciousness studies: Questions and approaches. *Frontiers in Psychology*, 11, article number 530152. doi: [10.3389/fpsyg.2020.530152](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.530152).
- [22] Osgood, C.E., Suci, G.J., & Tannenbaum, P.H. (1957). *The measurement of meaning*. Champaign, IL: University of Illinois Press.
- [23] Pae, H. (2025). Reflective analysis on empirical theories in consciousness. *Frontiers in Psychology*, 16, article number 1571098. doi: [10.3389/fpsyg.2025.1571098](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1571098).
- [24] Romanova, A. (2024). Moral and ethical aspects of police activity. *Bulletin of the National University “Lviv Polytechnic.” Series: “Legal Sciences”*, 11(4(44)), 202-209. doi: [10.23939/law2024.44.202](https://doi.org/10.23939/law2024.44.202).
- [25] Sahu, P.K., & Jena, A.C. (2024). Exploration of consciousness: A bridge among science, spirituality, psychology and philosophy. *International Journal for Multidisciplinary Research*, 6(2). doi: [10.36948/ijfmr.2024.v06i02.18118](https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i02.18118).
- [26] Seisekenova, A., Bülent, S., & Yunissov, Y. (2024). Reflection of consciousness in people of the XX and XXI centuries. *Trans/Form/Action*, 47(3), article number e0240088. doi: [10.1590/0101-3173.2024.v47.n3.e0240088](https://doi.org/10.1590/0101-3173.2024.v47.n3.e0240088).
- [27] Shvachka, V.Yu. (2019). *Level of legal consciousness of the personality as a guarantee of human rights protection*. Lviv: Liha Press. doi: [10.36059/978-966-397-117-9/336-357](https://doi.org/10.36059/978-966-397-117-9/336-357).
- [28] Song, C., & Wu, M. (2025). Consciousness and reality: A comparative study of the philosophical foundations of Marx and Hegel. *Global Review of Humanities, Arts, and Society*, 1(1). doi: [10.63802/grhas.v1.i1.2](https://doi.org/10.63802/grhas.v1.i1.2).
- [29] Spytska, L. (2024). Legal consciousness of a juvenile delinquent. *SWorld Journal*, 3(24-03), 104-111. doi: [10.30888/2663-5712.2024-24-00-066](https://doi.org/10.30888/2663-5712.2024-24-00-066).
- [30] Vasyuk, K. (2024). Psycho-semantic analysis of perceptions of the profession in the context of motivation for study among future psychologist. *Bulletin of Vasyl Stus Donetsk National University. Psychological Sciences Series*, 2(5), 5-15. doi: [10.31558/2786-8745.2024.2\(5\).1](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.2(5).1).
- [31] Verma, R.K. (2024). Advaita, quantum physics, and the nature of consciousness: A philosophical dialogue. *Preprints*. doi: [10.20944/preprints202411.0897.v1](https://doi.org/10.20944/preprints202411.0897.v1).
- [32] Vysochanskyi, R. (2024). Legal consciousness in Ukraine after 2022: Renewal of content and value orientations. *Theory of State and Law*, 3, 80-84. doi: [10.32849/2663-5313/2024.3.14](https://doi.org/10.32849/2663-5313/2024.3.14).
- [33] Zahrai, L., & Fedoruk, O. (2020). Psycho-semantic constructs of leadership in the consciousness of youth: Gender dimension. *Psychology and Social Work*, 1(51), 86-101. doi: [10.18524/2707-0409.2020.1\(51\).225408](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.1(51).225408).

The psychosemantic structure of the image of a “law-abiding citizen” in the legal consciousness of law enforcement officers

Halyna Pogorilets

Postgraduate Student

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

46027, 2 Maxym Kryvonos Str., Ternopil, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0002-7160-2095>

♦ **Abstract.** The aim of the study was to examine the key differences in the semantic dimensions of law enforcement officers' perceptions of lawful behaviour by citizens. To achieve this aim content analysis methods were used to develop a conceptual psychosemantic model, and empirical assessments of law enforcement officers were used to identify the key elements of the image of a “law-abiding citizen” in the legal consciousness of law enforcement officers. The proposed conceptual model viewed legal consciousness as a multi-component structure that included cognitive, emotional-evaluative, value-motivational, and volitional-regulatory elements. The formation of the legal consciousness of employees of the justice system largely depended on their age and professional experience ($M = 6.43$ for employees with less than 5 years of experience versus $M = 6.07$ for employees with more than 5 years of experience), as well as activity values ($M = 5.74$ versus $M = 5.32$); This meant that the formation of the image of a “law-abiding citizen” in the legal consciousness of law enforcement officers was determined by aspects of social activity and initiative. Gender differences were less noticeable, which allowed to conclude that there are universal standards for the formation of the image of a “law-abiding citizen” in the law enforcement sphere. In the legal consciousness of the segment's employees, a clear differentiation was also found between the images of law-abiding, conditionally convicted and convicted citizens. The image of a “law-abiding citizen” was defined as the standard of moral responsibility and normative behaviour, while the images of conditionally convicted and convicted persons circulated in the legal consciousness of law enforcement officers as potentially resocialised/capable of social activity and socially/normatively negative, respectively. The results obtained could be used in planning professional training and retraining of employees to strengthen public confidence in the national justice system

♦ **Keywords:** regulatory component; normative behaviour; gender analysis; psychosemantic approach; volitional element